

Jazyk a jazykoveda v pohybe

Editorka
Sibyla Mislovičová

VEDA, vydavateľstvo SAV
Bratislava 2008

OBSAH

Príhovor jubilanta | 9

JURAJ DOLNÍK: **K životnému jubileu doc. PhDr. Slavomíra Ondrejoviča, DrSc. | 11**

JÁN FINDRA: **Na šesťdesiatku Slavomíra Ondrejoviča | 14**

DUŠAN KOVÁČ: **List jubilantovi | 16**

SOCIOLINGVISTIKA A ETNOLINGVISTIKA

VIKTOR KRUPA: **Význam jazyka pre etnickú identitu | 19**

PETER HANS NELDE: **Sprache im Spiegel der Sprachenpolitik | 26**

ANGEL PACHEV: **Furoglossia and Eurolingualism: Sociolinguistic Diversity across National and Language Borders | 41**

JIŘÍ NEKVAPIL: **Recent Sociolinguistic Research in the Czech Republic | 51**

SVĚTLA ČMEJKOVÁ: **Lingvista a jeho diskurzní komunita | 55**

JEROEN DARQUENNES – PETER NELDE: **Ökologistik und Minderheitsforschung – Überlegungen zu einem ökologistischen Forschungsansatz | 66**

JÁN HORECKÝ: **Jazyková kultúra v systéme komunikácie | 78**

VLADIMÍR PATRÁŠ: **Echo paradigmatickej zmeny a ďalšie výskumy bežnej komunikácie | 83**

ISTVÁN LANSTYÁK – GIZELA SZABÓMIHÁLYOVÁ: **Postoje k striedaniu kódov vo vybraných skupinách bilingvistov | 91**

JANA HOFFMANNOVÁ: **Sociolekt, vekový styl a komunikace na chatu | 103**

OLGA MÜLLEROVÁ: **Poznámky k mluvenosti a psanosti komunikace na četu | 110**

MIRA NÁBĚLKOVÁ: **Jé, drevokocúr, moje z nejoblíbenjších slov! O životnosti jedného medzijazykového mýtu | 118**

OLGA MARTINCOVÁ: **K některým aspektům jazykového zákona z r. 1920 | 136**

NADĚŽDA KVÍTKOVÁ: **Náboženská komunikace v Česku – kooperativnost a konflikt | 140**

DANIELA SLANČOVÁ: **Hľadanie („obyčajného“) človeka v jazyku a v jazykovede | 145**

DANIELA SLANČOVÁ – LUCIA PUDIŠOVÁ: **Štruktúrovanie jazykových a sociálnych vzťahov v malej sociálnej skupine | 160**

GABRIELA MÚCSKOVÁ: **Akomodácia v podmienkach bivarietnej jazykovej komunikácie | 176**

ALEXANDER MAXWELL: **Prečo má slovenčina tri nárečia: prípadová štúdia z historickej perceptuálnej dialektológie | 1897**

JONATHAN LARSON: **The Origins of ‘jazyková kultúra’ | 211**

PAVOL ODALOŠ: **Esesesky v komunikácii | 218**

SÚČASNÝ JAZYK, JAZYKOVÁ KULTÚRA, ORTOEPIA

JURAJ DOLNÍK: **Jednotlivec a jazyková norma | 227**

JÁN SABOL: **Semiotické väzby expedienta a percipienta | 234**

JÁN BOŠÁK: **Kodifikácie a reálny jazyk | 240**

KLÁRA BUZÁSSYOVÁ: **Jazyk a spoločnosť: krátka „kariéra“ niektorých slov a významov slov (Príspevok k vymedzeniu pojmu efemérne slovo) | 245**

JÁN FINDRA: **Problém polemiky (Na okraj lingvistických polemík) | 256**

MIROSLAV DUDOK: **Diasporálna slovenčina a preventívna lingvistika | 267**

- LUBOMÍR KRALČÁK: **K aktuálnej stratifikácii slovenského národného jazyka a jej dynamike** | 278
- JOZEF MLACEK: **Médiá a jazyk** | 288
- JURAJ HLADKÝ: **Väzenský slang či väzenský argot?** | 297
- MILOSLAVA SOKOLOVÁ: **Funkcie synonymnej internacionálnej lingvistickej terminológie v súčasnosti** | 304
- JIŘÍ ZEMAN: **K zvukové formě mluvených projevů** | 311
- MARTIN OLOŠTIAK: **K ortoepickej problematike cudzích proprií** | 316
- RADOSLAV PAVLÍK: **Klasifikácia spoluhlások zo sluchového hľadiska** | 326
- SÁNDOR JÁNOS TÓTH: **Integračné zmeny germanizmov v slovenčine** | 347
- ALŽBETA UHRINOVÁ: **Slovenská jazyková situácia v Maďarsku** | 355
- EVA ČULENOVÁ: **Jednoznačnosť významov výrazov v legislatívnych textoch** | 359

GRAMATIKA, SÉMANTIKA A KORPUSOVÁ LINGVISTIKA

- ALEXANDRA JAROŠOVÁ: **Problém uvádzania synonym v výkladovom slovníku** | 371
- FRANTIŠEK ŠTÍCHA: **Sémanticko-komunikatívni špecifika disjunktívnych otázok (Na materiálu ČNK)** | 378
- JURAJ VAŇKO: **Sadnúť si, čítať si, robiť si (čo chcem)... a čo ešte? (Alebo konštrukcie s reflektívnym formantom si)** | 384
- ALENA BOHUNICKÁ – OĽGA ORGOŇOVÁ: **Druhy podobnosti v metafore** | 390
- MATEJ POVAŽAJ: **Niektoré dynamické tendencie slovenskej morfológie** | 408
- REINHARD KÖHLER: **Word length in text. A study in the syntagmatic dimension** | 416
- KARL-HEINZ BEST: **Wortschatzwachstum und -umfang in Texten und Textkorpora** | 422
- FAN FENGXIANG – REINHARD KÖHLER – GABRIEL ALTMANN: **Compounding and meaning generality** | 438
- FRANTIŠEK MARTÍNEK – MILOSLAVA VAJDLOVÁ: **Elektronické zpracování lexikální excerptce češtiny doby střední** | 443
- EDITA HORNÁČKOVÁ-KLAPICOVÁ: **Tvorenie teologických termínov v slovenčine, španielčine a angličtine** | 450

OSOBNOSTI A VONKAJŠIE DEJINY JAZYKA

- LUBOMÍR ĐUROVIČ: **„Prostřední cesta“ slovenčiny Martina Đurgalu** | 467
- ŠTEFAN ŠVAGROVSKÝ: **Jazyková situácia na Slovensku za Bachovej éry** | 479
- PAVOL ŽIGO: **Henrich Bartek v dvadsaťpäťročnom konflikte kodifikačných princípov** | 488
- DANIEL ŠKOVIERA: **Poznámky k anonymnému spisu De litteratura Slavorum germanissima** | 493
- IGOR HARAJ: **Donatovská tradícia na Slovensku** | 499
- АЛЕКСАНДР ДМИТРИЕВИЧ ДУЛИЧЕНКО: **Славянская и словенская интерлингвистика и проблема лингвоконструирования в истории словенского литературного языка** | 510

DEDICATA

- JÁN LITVÁK: **Slavo** (úryvok z novely s názvom Modrý anjel) | 527
- MIROSLAV DUDOK: **Triolet Slavovi Ondrejovičovi** | 528

Bibliografia prác Slavomíra Ondrejoviča za roky 1973 – 2007 | 529

Akomodácia v podmienkach bivarietnej jazykovej komunikácie

GABRIELA MÚCSKOVÁ

„Keď budeš osamelý, budeš väčšmi sám sebou, a keď ťa bude sprevádzať čo i len jeden druh, budeš patriť iba s polovice, a to tým menej, čím väčšmi bude porušovaná dôvernosť tvojho konania“.

Leonardo da Vinci

I. Ak bude človek „sprevádzaný druhom“ a bude sám sebou len spolovice, čím alebo kým bude z tej druhej polovice?

V hľadani odpovede na túto otázku môžeme vychádzať z úvahy, že jedným zo základných rozdielov medzi stavom „byť osamelý“ a stavom „byť sprevádzaný niekým“ je rozdiel neprítomnosti a prítomnosti komunikácie. Preto ak bude človek „sprevádzaný“, jeho „druhá polovica“ bude determinovaná vzťahom k „druhovi, ktorý ho sprevádza“, s ktorým komunikuje, ktorý mení jeho myslenie a ovplyvňuje jeho správanie, i rečové správanie, v procese ich vzájomnej komunikácie.

Správanie sa v procese komunikácie predstavuje komplex javov a okrem samotného obsahu výpovedí ho tvoria aj formálne – neverbálne i verbálne prostriedky –, akými sú gestikulácia, proxemika, mimika, tempo reči, intenzita hlasu, intonácia, dĺžka páuz, dĺžka výpovedí, výber lexikálnych prostriedkov a ich gramatická a fonetická podoba atď. Prirodzeným dôsledkom prítomnosti adresáta v komunikácii je istá modifikácia rečového správania pod vplyvom jeho osobnosti, ako aj pod vplyvom prostredia komunikácie v najširšom zmysle slova – čiže akomodácia.

Teória akomodácie¹ vychádza z predpokladu, že sa v danej komunikačnej situácii vysielateľ komunikátu usiluje, v mene úspešnej a efektívnej komunikácie, o lepšie porozumenie, pochopenie zo strany prijímateľa, o získanie jeho súhlasu, sympatií, prípadne priazne. Preto aj formálnu stránku svojho rečového prejavu (často neuviedomele) prispôsobuje k forme prejavu a sociálnemu postaveniu (ako aj kontextu) prijímateľa (resp. k forme, ktorú uňho predpokladá), takže redukuje možnú rečovú rozdielnosť (diferencovanosť), čím dochádza k procesu tzv. „**rečovej konvergenencie**“. Menej častý je aj opačný proces – proces „**rečovej divergen-**

¹ Trudgil, 1986, s. 1 an., Shephard – Giles – Le Poire, 2001, s. 33 an.

cie“, ktorý nastáva, keď sa vysielateľ snaží zdôrazniť vlastnú odlišnosť, odstup od adresáta – jeho sociálneho postavenia a formy jeho prejavu – alebo prezentovať nesúhlasný postoj voči prijímateľovi, resp. prijímateľom. Tieto procesy sú súčasťou komplexu javov, ktoré sa realizujú ako konvergentné/divergentné správanie v procese komunikácie.

Na formálnej stránke výpovede sa proces akomodácie prejavuje výberom z istého súboru existujúcich prvkov v systéme jazyka, a preto priamo predpokladá existenciu variantnosti, diferencovanosti, či stratifikáciu systému, pretože keby neexistovala jazyková variantnosť a diferencovanosť, nie je možný ani výber, a teda ani modifikácia. Charakter jazykovej variantnosti, jej východiská, vývin a synchronná dynamika determinuje jazyková situácia.

II. Tento príspevok je časťou širšie koncipovanej práce zameranej na charakteristiku jazykovej situácie menšieho mesta – mesta Gelnica –, ktoré sa nachádza v juhovýchodnej časti spíškého regiónu. Materiálovým východiskom tejto práce sú nahrávky oficiálnej i neoficiálnej komunikácie, ktoré sa nám počas výskumov podarilo získať v rôznych prostrediach.

Každodenná komunikácia obyvateľov tohto mesta všetkých generácií a sociálnych skupín je odrazom jazykových kontaktov a mnohých divergentných a konvergentných jazykových procesov, ktoré sa odohrávajú v rámci koexistencie niekoľkých variet jazyka. Rámcovo tu ide najmä o existenciu spisovnej variety a nárečovej variety, ale značnú úlohu tu zohráva aj štandardná varieta, ďalej bližšie zatiaľ málo špecifikovaný, ale napriek tomu živý útvar – mestská reč, ako aj interdialekt juhovýchodných spíšskych nárečí, resp. západnej skupiny východoslovenských nárečí, v ktorom sa v súčasnom vývine stierajú lokálne osobitosti nárečí obcí a menších areálov.

Koexistencia týchto variet (najmä spisovnej, štandardnej a nárečovej variety) v komunikácii sledovaného mestského spoločenstva predpokladá, že u väčšiny príslušníkov tohto spoločenstva sa vyvinul tzv. „**individuálny bidialektizmus**“², resp. „**individuálny bivarietizmus**“³, t. j. schopnosť aktívne alebo pasívne využívať pri komunikácii jednu alebo druhú varietu, pričom miera ovládania jednej či druhej variety v odlišných komunikačných situáciách je u jednotlivých príslušníkov spoločenstva rôzna.

Zo spomínaných javov tvoriacich komplexnú charakteristiku ľudského správania v procese komunikácie a sprievodnej akomodácie nás vo vyššie spomínanej práci

² Porov. Trudgil, 1986, s. 1 an.

³ V anglickej lingvistickej terminológii sa termínom **dialekt** označuje akákoľvek forma, resp. varieta národného jazyka vyplývajúca zo sociálnej, stylistickej alebo spoločenskej diferencovanosti. V našej lingvistickej terminológii sa v tomto význame zvyčajne hovorí o **formách** alebo **varietách** národného jazyka (por. Horecký, 1981, Bosák, 1997, Ripka, 1995, Slančová, 1994 a iní.) a termínom **dialekt** sa označuje len varieta tradičného regionálneho nárečia. Preto považujeme za systémovejšie používať termín „**bivarietizmus**“ namiesto termínu „**bidialektizmus**“ zaužívaný v cudzojazyčnej lingvistickej terminológii. Zároveň sa nám tento termín zdá vhodnejší pre pomenovanie danej jazykovej situácie ako termín „**diglosia**“, keďže ten pôvodne (Ferguson, 1959) označoval špecifickú stabilnú jazykovú situáciu s koexistenciou dvoch príbuzných variet s prísnyim vymedzením ich používania v komunikácii a s minimálnou vzájomnou interferenciou (porov. Sgall – Hronek – Stich – Horecký, 1992, s. 14 an.).

zaujímala predovšetkým formálna stránka rečových prejavov príslušníkov daného jazykového spoločenstva a interakcia systémov spisovnej a nárečovej variety. V tomto príspevku si všimame sociálnu, resp. motivačnú stránku samotného procesu, t. j. kto akomoduje voči komu, kedy, v akých situáciách a prečo k akomodácii dochádza. Tu je ešte potrebné zdôrazniť, že v procese akomodácie v takomto bivarietnom prostredí nejde o úplný prechod z jednej variety do druhej (striedanie kódu), ale len o nahrádzanie istého výberu dištinkatívnych prvkov jednej variety prvkami variety druhej. Tento výber prvkov je do veľkej miery individuálny, a teda variabilný u jednotlivých komunikanov a je determinovaný mierou akomodácie a mierou uvedomenia si dištinktívnosti týchto prvkov vo vedomí bivarietných respondentov – čiže ich salientnosťou,⁴ čo takisto súvisí s mierou ich kompetencie alebo ovládania normy jednej či druhej variety.

Typickým prostredím, v ktorom dochádza k akomodácii (častejšie v smere od nárečovej k spisovnej variete), je prostredie oficiálnej komunikácie v úradoch (miestny úrad, úrad práce, sporiteľňa) a oficiálnej až polooficiálnej komunikácie v predajniach a na ulici, kde komunikanti (stránky, zákazníci a pod.), ktorí v neoficiálnych komunikačných situáciách používajú prevažne nárečie, pod vplyvom prostredia a v komunikácii s úradnou osobou, resp. predavačkou pospisovňujú svoj prejav – akomodujú smerom k spisovnej variete.

Príkladom takejto akomodácie je rozhovor⁵, v ktorom mladá robotníčka (1Z) v rozhovore s úradníčkou stredného veku (2Z) žiada o vystavenie čestného vyhlásenia.

Je to ukážka prejavu s akomodáciou smerom k spisovnej variete, ktorý je typický pre príslušníkov sociálnej skupiny s nižším vzdelaním, ktorí vo veľkej miere v neoficiálnom prostredí používajú nárečie. V ich „spisovných“ prejavoch je okrem istého súboru segmentálnych nárečových prvkov aj výrazný prízvuk na penultime a neprítomnosť dlžok.

- 1Z *Dobri deň. Paňi Z., ja som prišla, bi som potrebovala vistaviť toto česne prehlaseňe o predlženi materskej.*
 2Z *A česne prehlaseňje o čom? O tom, že ste ako ....?*
 1Z *Áno, a že jako o, predlžit, hej, lebo jako tri roki budem doma, hej. Dva roki bude teraz na maja a že ešte rok možem bid' jako doma.*
 2Z *No, dajte mi opčianski. ... a že?*
 1Z *Ja ñevjem, lebo ...*
 2Z *... že chcete ostaď doma do troch rokou djetata...*
 1Z *Do troch rokou ako, ano.*
 2Z (prečítanie textu prehlásenia) *Stačí, hej?*
 1Z *Ta asi, ja ñevjem,*
 2Z *No ja ñevjem.*
 1Z *to ja len telefonicki jako som volala a na mzdovom mi povedali, že jako potrebujem česne prehlaseňje a že už na matrike jako budu vedet, že čo treba.*

⁴ Podrobnejšie Múcsková, 2005, s. 230.

⁵ Túto aj všetky ďalšie ukážky rozhovorov budeme uvádzať v skrátenej podobe a v záujme zachovania čo najväčšej anonymity nebudeme uvádzať mená ani niektoré osobnejšie pasáže.

- 2Z *Áno, áno. Matrika má vedieť, kto čo si praje. Toto je to najlepšie. Tíe účtovníčky bi mali mať takéto tlačivá, podľa muojho názoru natlačené*
- 1Z *Ano.*
- 2Z *a že sa tam už len dopíše povedzme meno a dátum a potpis jediňe. Lebo fakt ňemám šajnu,*
- 1Z *Áno, áno.*
- 2Z *čo môže chcjieť.*
- 1Z *No a ja som len telefonicki, lebo ja som volala známej, čo robila jako so mnou, no a žebi sa ona šla pitať. No a jej ako dala odpoveť ta účtovníčka, že: „Ona ňech osobňe dojde sem sa informovať“. No tag, že som sa potom spojila telefonicki, no a ona mi povedala, že ... Lebo som ňevedĕla, že či je nárok na tri roki, alebo ňe*
- 2Z *Ano.*
- 1Z *a ona mi povedala, že áno, je, ale že potrebujem česne prehlaseňje. Jako z vi-boru. Hovorim: „No a čo tam ma biť?“ „Už oňi to tam vedĕja, čo napísať“.*
- 2Z *Hej. Šag národní víbor je fševet.*

V úradných rozhovoroch je väčšinou akomodácia len jednostranná. Pracovníčky úradov (v našom materiáli ide vždy o ženy), napriek tomu, že samy často aktívne ovládajú nárečie, sa výraznejšie neprispôsobujú prejavom takých komunikantov, ktorí i v tomto oficiálnom prostredí používajú nárečovú formu. A to najmä ak ide o komunikáciu so stránkami z nižších sociálnych vrstiev, prípadne s rómскими obyvateľmi alebo v konfliktných rozhovoroch. V takýchto prípadoch sa úradníčky výrazne pridržali spisovnej formy a neprejavovali žiadnu akomodáciu smerom k nárečiu. Čiže sa tu uplatňovala práve spomínaná rečová divergencia.

Miernu akomodáciu smerom k nárečiu môžeme v prejavoch úradníčok niekedy pozorovať v prípadoch, keď sa ony samy snažia o zmiernenie oficiálnosti komunikačnej situácie (napríklad v komunikácii so starými ľuďmi) alebo ak osobne poznajú stránku, s ktorou jedajú.

V polooficiálnom prostredí predajní sa už častejšie stretávame s akomodáciou smerom k nárečiu zo strany predávajúcich v prípade, že zákazník hovorí nárečím, a naopak miera akomodácie smerom k spisovnému jazyku je v prejavoch zákazníkov menšia.

V nasledujúcej ukážke je „spisovný“ prejav mladej zákazníčky (1Z) výrazne poznačený nárečovými prvkami (na niektorých miestach úplne prechádza do nárečia), ale aj spisovný prejav predavačky (2Z) odráža jej aktívne používanie nárečia mimo zamestnania. Obe teda upravujú svoj prejav smerom k spisovnému jazyku, ale najmä ku koncu dialógu nárečových prvkov v ich prejavoch pribúda. Nejde tu teda o akomodáciu vo vzťahu k adresátovi (ak predpokladáme, že plynulo dokážu hovoriť nárečím), ale o akomodáciu podmienenú ich komunikačnými rolami a prostredím:

- 1Z *... alebo v modrom ňe su? Už doz veľke je.*
- 2Z *No ta večje som vam ukazala, osemďesiatka. Ta osemďesiatku jej treba, ňje? Či veľke?*

- 1Z Čo ja viem, šezdešiadvojku, sedemdesiatštvorka. A take semišove? Take.
 2Z Ale toto sú doz male uš.
 1Z Male. Take komplety bi sa ...
 2Z Komplet, hej. Stodevedešjad'evet korun.
 1Z Toto ňe, ale take, že fcelku su aj rukavi.
 2Z Tu toto.
 1Z Aha, take, take kombineski som mislela, hej.
 2Z Ta už jej bi trebalo večšie. To take dost.
 1Z Aha, maličke toto, hej. No tak som mislela jednu kombinesku, bi še mi zišla taka.
 2Z Toto tješ.
 1Z Uš sa mi vidí tiež malučke.
 2Z Peť, šez mešjace, no ta to je tag na pol roka. Toto je velke, hej.
 1Z Bi še mi pačilo, kebi bulo večšie. Ňed večšie, hejže.
 2Z Toto? To je tag na tri mesiace, ňed večšie s toho.
 1Z Aj toto ňeňi škarede.
 2Z A toto je velke?
 1Z Toto je velke.
 2Z No ta ale ta toto ňeňi velki rozďiel medzi tim.
 1Z Toto je velke hodňe.
 2Z No, pozriťe tu. No ta veľmi veľa. Tu maťe peť centimetre, no ta tag zoberiete. Ta nošku keť trošku, ale ta taku celkom malu tješ. To vam virastje hňeť.
 1Z To su velke bar_še mi zda, bo ešte taka velka ňeňi, ta tri mešace ma i dva tižňe.
 2Z Ta šak dobre, ale ta, daťe pljenki, ta aňi to take ... Ňevjem, no, jag misliťe, ale toto bi jej bolo tag akurat.
 1Z Ta ked ja jej chcem teras, ket potrebujem dac. Ňe že ma to...
 2Z Ňe, no šak teraz, ja viem, že teraz ale ta ke_teraz aj trošku že to take, no ňeňi to akurat, že take napnute, že to je kuz volňejšie. Šak to preca daťe tristo korun, ta žebi to vinosila. A teraz ešte taki čas, ta vam to.
 1Z Toto jej len primeram.
 2Z No, šag dajťe.
 1Z A toto, ukašťe, ta toto male asi.
 2Z Alebo toto. Take iste.
 1Z Hej?
 2Z Lenže ta_maťe aj choďidlo a toto maťe bes choďidla. Prilošťe jej. Ňech sa pači.
 1Z No ta kuščík take akurat.
 2Z Take akurat.
 1Z No ta nič. Take bi še mi hoďilo, no. Toto sa mi pači tiež ale tiež budze akurat, mace pravdu, hej.
 2Z To, ket, ta už, no, žebi teras, ale žebi kuz dačo z rezervu.
 1Z Ta take cenke ma ešči, no. Taki kompletík som chcela jeden cali.
 2Z No a toto?
 1Z Take ma, ja som chcela jednodjelne, sice ono še to viužije dobre,
 2Z Potom toto tu sú, ale to je dvojdjelne, zvlážď' nohavice
 1Z To som videla, joj ta taki goljer ma široki, to som videla, ňeviberajťe to.

Akomodáciu smerom k nárečiu možno pozorovať v prejave predavačky (Z), ktorá komunikuje s viacerými zákazníkmi (1M, 2M, 3M), ktorí hovoria prevažne nárečím a ona upravuje svoj prejav často k nárečiu, prechádza z jednej variety do druhej, a to aj v rámci jednej výpovede, a potom sa vracia k spisovnej variete, ktorá je takisto poznačená nárečovými prvkami:

- 1M *Take mi daju d'eved' a polki.*
 Z *Ďeved' a pol, d'ejiatka iba. Ockušaju.*
 1M *Ďejiatka?*
 Z *Hej.*
 1M *Može bidz d'ejiatka.*
 2M *A osmička ňet, paŋi?*
 Z *Osmička tiež ešte je za stod'esat',*
 2M *No ta ukažu mi jednu.*
 Z *Ockušaju, prosim. Take dačo jest. Stod'esat' korun.*
 1M *(k známemu) Do roboti, ňe?*
 Z *Osmička vam?*
 2M *Hej, hej.*
 Z *Ňech sa pači. Osmička, prosim, mošće ockušať si.*
 2M *Ďakujem.*
 3M *Ňe veľke?*
 1M *Čo?*
 3M *Ňe veľke?*
 Z *Šak tu je para s teho.*
 1M *Hej?*
 Z *No ta pravda, to je par. Ľem jednu som vam ukazala, ta muším vam aj druhu dac.*
 2M *Tote šive tam po keľo mace?*
 Z *Ľieto?*
 2M *Hej.*
 Z *Dvestod'esat'. Za tristodvacat'. Osem, d'evat'. To su te činske, hej. (k 017) Tu mace obuvak, ňetrapce še.*
 1M *Ta mŋe vejdze noha.*
 Z *Hej?*
 1M *Ta to jedenacki.*
 Z *Ďejiatka.*
 1M *Hej?*
 Z *Oŋi su dos široke, znace?*
 3M *No ta znaju co? Ta to ňič. V žime dobre budze.*
 Z *Sluhajce, skušće ešče druhu dzešatku. Dajce toto nazad.*
 1M *Daj to.*
 Z *Dakedi je jedna, čo bola už vecej ockušana. Skušće teras tote.*
 1M *Daj toten obuvak.*
 Z *No, skušće, tam mace obuvak.*
 1M *A toto je tiež d'ejiatka?*

- Z Tiež d'eszjatka. Len daktore uš ..., len daktore uš su ockušane a daktore vobedz nič. Zato hvarim, skušce.
- 1M *Ta to ňeobujem.*
- Z No vidzice? A to tiež d'eszjatka. Vid'íte?
- 1M *To ňeobujem.*
- Z Kukajce. A to tiež d'eszjatka. Kukajce. Vid'íte? D'eszjatka, hej.
- 1M *Ta nič potom, no.*
- Z Ňič?
- 1M *Ta nič.*
- Z Ta vidzice, bi som vam... a druhe potom? A druhe potom, čo poviete?
- 1M *Jake?*
- Z Take d'evjatki za dvesto korun.
- 1M *Ňe, ňe, ňe.*
- Z Ďeszjatki za stopedeszjatpeť.
- 1M *To nič to.*
- Z Abo počkaťe kim dačo lacnejše bude?
- 1M *Ta počkam. Ďakujem vam veľmi pekne. Doviđeňja.*
- Z Doviđeňja.

V tomto prípade je akomodácia podmienená osobou adresáta. Adresát komunikácie sa javí ako najdôležitejší faktor podmieňujúci formálnu stránku výpovedí v neoficiálnych prostrediach, zaznamenaných rozhovoroch na ulici či v súkromí.

V prípade, že komunikanti hovoria rôznymi varietami, dochádza niekedy k obojstrannej akomodácii, keď obaja účastníci komunikácie posúvajú, akomodujú smerom k prejavu svojho partnera. Niekedy tu vznikne aj paradoxná situácia, keď sa mladší človek v postavení úradníka, učiteľa a pod. v rozhovore so staršou osobou, u ktorej prevláda nárečová varieta, snaží akomodovať svoj prejav smerom k nárečiu a naopak dotyčná staršia osoba k spisovnému jazyku, až sa ocitnú v situácii, keď prejav mladšieho komunikanta má do veľkej miery nárečový charakter a prejav staršieho človeka je „spisovnejší“.

III. Okrem javu akomodácie sa v komunikácii v takomto bivarietnom prostredí môžeme stretnúť aj s javom „**striedania** (prepínania) **kódu**“. Je to predovšetkým jav, ktorý je prirodzený pre bilingválne jazykové situácie. V prípade dvoch rôznych jazykov je možné v zásadných charakteristikách definovať a odlišiť jednotlivé aspoň relatívne ustálené kódy – jazykové systémy. V situácii, kde kódy predstavujú dva príbuzné, vzájomne zrozumiteľné útvary, ktoré sa navzájom odlišujú len istým počtom systémových dištinkčných prvkov, ako je to v prípade spisovnej a nárečovej variety v bivarietnom jazykovom prostredí, väčšina prejavov nesie zároveň stopy interferencie druhej variety, je problematické vymedziť reálne, striedajúce sa kódy a určiť ich hranice a hranice ich striedania. I v situáciách, v ktorých by sme mohli hovoriť o striedaní kódu, je zrejmé, že tu nedochádza k úplnej zámene jedného systému druhým systémom, ale že ide, podobne ako pri akomodácii o nahradenie „výberu“ dištinkčných prvkov, pričom tento výber je pomerne komplexný.

Neexistuje tu presná hranica medzi akomodáciou a striedaním kódu, resp. proces striedania kódu by sme mohli charakterizovať ako akýsi krajný typ akomodácie.

K striedaniu kódov najčastejšie dochádza v situáciách, keď sa respondenti zároveň rozprávajú s viacerými osobami, s ktorými pri samostatnej komunikácii používajú opačnú varietu. V nasledujúcom prejave predavačka komunikuje so zákazníkmi a prechádza do nárečia, keď oslovuje priateľku:

(k zákazníčke): *Tricad' dekou. Može ostať? ... desat haljerou, dvacat korun desat haljerou. Kolko mljeka?*

(k známej): *Đejdeš? Kedi idete preč? F pĵatok, ňeska čo je, streda?*

(k zákazníčke): *Ňe, moja, iba običajnu. Šlahacku sme predali. Brindzi štvrt kila?*

(k známej): *Šak še zastafce dakedi, hej. Chce škvarki? Kelo?*

(k zákazníčke): *Len štvrt kila? Dvacatped' deka, hej? Štvrt kila. Ja rozumila petna-zd' deka, teras počuvam, ja si mislim, dobre, či ňe?*

Prepínanie do nárečia môže byť niekedy motivované snahou o zmiernenie oficiálnosti rozhovoru alebo žartovanie. Respondent (M), ktorý v odpovediach na anketové otázky hovoril prevažne spisovne, sa na začiatku rozhovoru snaží o uvoľnenie situácie (keď ho oslovila neznáma osoba s mikrofónom (GM)) a v takto zameraných výpovediach používa nárečie:

GM: *Ja bi som sa chcela spítať, či bi ste mi vedeli povedať...*

M *Ňeňi tu dagdze skrita kamera? (smiech)*

GM *Ňe, ňe. Toto je jedine, čo mam.*

M *Dze me budu potom ukazovac.*

GM *Ňigd'e.*

M *Ta daľej?*

GM *... do akej mĵeri sa ešĵe v Gelñici hovori narečim a do akej mĵeri sa už hovori spisovne.*

M *Ta stárež, ta stárež, moš povedať, stáreš..., ňe? Hej, ta vi mñe tera zverejni-ce.* (reakcia na prisunutie mikrofónu).

GM (vysvetlenie dôvodu nahrávania)

M *Šag lem potom slobodna európa budze kričidz na mñe.*

GM *ale ňe.*

M *Ti stari luďĵa fšetko ešĵe, ešĵe hovoriĵ narečim, a to narečim, za prvé, to bolĵi tri národnosti tuna. Bolĵi Maďari, Ňemci, najviadz Ňemci, potom Maďari a Slováci... (ďalej pokračuje v spisovnej forme bez prepínania)*

Zámerné striedanie variet nastáva v imitácii, keď je tento proces vedomý a motivovaný aj snahou charakterizovať, priblížiť poslucháčovi imitovanú osobu. Väčšinou ide o reprodukcie rozhovorov s ľuďmi, ktorí hovorili opačnou varietou alebo o rozprávanie príbehov a vtipov.

V nasledujúcom úryvku úradníčka hovorí o probléme s istou stránkou, ktorú cítuje, a pri tom prepína zo spisovnej variety do nárečia:

... To, to mi ňemame dve spolu, abi sme ňejaki konflikt ňemali. A puožičku si chce-la brať. A ona „potrebuje česne prehláseňie do sporiteľňe“.

„A čo má biť f tom česnom prehláseňi?“

„Vi vjete, čo tam má biť“.

Hovorim: „No ja otkjal mam vedjet, čo má biť f tom česnom prehláseňi.“

„No, ňeropce se taka, že ňeznace. Vi pri mňe ňigdaj ňidž ňeznace“.

Hovorim: „Ale paňi K., ňerosčuľujete sa“, hovorim, „zbitočne sa vi rosčuľujete, mňa znervózňujete, seba znervózňujete“, hovorim, „každá účtovňička, každá pracovňička, hovorim, „kolko ľuďi, tolko názorou“, hovorim, ja predsa ňemuožem vedjet...“

V ďalšej ukážke z klasického výskumu, kde staršia pani hovorí plynulo nárečím, často v rozprávaní interpretuje svoje rozhovory s inými ľuďmi (doktorkou, učiteľkou), ktorí hovorili spisovne, a tak sa v týchto prípadoch snaží imitovať spisovný prejav:

(z rozhovoru s lekárkou) ... mamu som mala na starosci. Cale polroka som se s ňu trapila. F posceli ležela, no ja som musela kolo ňej robic. Ja som aj robotu ňehala. Pol roka som ňerobila, som mišlela, že ja se zošalim, ja som naučena rečova_dz ludzmi a ja z mamu. No ale ona humoru mala do konca. Ona: „Paňi doktorka, daju mi taku pilurku, žebi som ožila“, už zomierala, už zomjerala: „Ja tu zubatu ňepuščim, ja poscel obracim, žebi lem ku nohom prišla, gu hlave ju ňepuščim“, a tag rečovala. Hvari (lekárka), že: „Ta mama zato ňemože zomriet, pretože ma kopu elanu do života“. No ňe a ňe, no ňe a ňe a ňe a ňe zomrec. Tak se trapila...

(z rozhovoru s učiteľkou, s ktorou ležala v nemocnici) ... a teraz hvari: „Manžel mal priňes klasifikačni sošit.“ Ja kukam na ňu a hvarim: „Ježiš, a to naco?“ „Joj, ta znamki budem...“ „Hi, ta ked vi znamki, znace, tu sce v ňemocňici, tu vam muši umeknuc serco. O dva supňe mušice zlejšic znamki totim dzecom.“ „Hi ta darebak bol celi rok, ta gde možem?“ Hvarim: „Kukajce,...“ Ona hvari: „Medzi trojkou a štir-kou, čo bi ste dala?“ Hvarim: „Ste v ňemocňici, dajce mu dvojku...“

IV. S procesmi akomodácie a striedania variety úzko súvisí jav „interferencie“, ktorý sa všeobecne chápe ako „jav vzájomného ovplyvňovania jazykov alebo nárečí, ku ktorému dochádza pri jazykovom kontakte“⁶. Dlhodobým vzájomným pôsobením rôznych systémov v komunikácii dochádza v procese vývinu k zmenám nielen prejavov príslušníkov takéhoto jazykového spoločenstva ale aj k zmenám samotných jazykových systémov, v našom prípade variet.⁷

K zmenám tu dochádza v oboch varietách, aj keď miera a smerovanie interferencie môže byť v dlhodobom vývine rôzna. V súčasnom štádiu vývinu spisovného jazyka a nárečí ide predovšetkým o vplyv celospoločensky prestížnej spisovnej variety na komunikačne značne obmedzenú nárečovú varietu, v systéme ktorej nachádzame aj viacero konvergentných zmien smerujúcich k stieraniu regionálnych zvláštností. Ak hovoríme o vplyve nárečia na spisovnú varietu, nemáme na mysli

⁶ Encyklopédia jazykovedy, 1993, s. 195.

⁷ Podrobnejšie Múcsková, 2005, s. 230.

kodifikovanú spisovnú slovenčinu ale jej hovorenú podobu v danom nárečovom prostredí a jej regionálne špecifiká vyplývajúce z niektorých dominantných nárečových javov.

Výsledkom tohto vzájomného pôsobenia je nový prvok – **interferéma** –, ktorý sa nenachádza v pôvodnom systéme ani jednej z variét.

Najčastejším prípadom interferencie je interferencia **lexikálneho charakteru**. Prejavuje sa predovšetkým v zmenách nárečového lexikálneho systému, do ktorého prenikajú slová nové z odborných, kultúrnych či ekonomických a politických oblastí, ktoré nemajú ekvivalent v nárečí, alebo také spisovné výrazy, ktoré majú v nárečí svoj ekvivalent, ale v dôsledku častého nahrádzania v procese akomodácie sa pôvodne spisovný výraz (často s istou mierou adaptácie na fonologickej rovine) stáva súčasťou nárečovej slovnej zásoby a spolu s pôvodným nárečovým ekvivalentom funguje ako synonymný. Niekedy sa tento nárečový výraz už pocítiť ako „príliš“ nárečový, prípadne archaický a ustupuje v komunikácii všeobecne rozšírenému spisovnému ekvivalentu. Výsledkom takejto interferencie je potom interferéma, ktorú tvorí nárečová výpoveď so spisovným lexikálnym prvkom:

Ta to nič. Ta pridzem zajtra. (v nárečí *utre*)

Take bi še mi hodílo. (v nárečí *pridalo*)

Vi sce spolumajiteľka ako?

To musí bidz overene z emenve, že zaťjal ich ňemame...

aj teraz ešči možem dac a take dieri robidz, že lem jahodi budu vonku. (v nárečí *džuri*)

No a šag maju tam napisano, ta lem toto še pitam, že kedi to pošlu. No ta ja ju počekam, ta še z ňu porošpravam. Dovideňja. (v nárečí *porečujem*)

No, zajtra možce priz, on budze tu. V sobotu tu budze, zajtra tu budze. (v nárečí *utre*)

(A viete hovoriť aj spisovne?) *Trošku... Inakši rospravam po špiski. Normalne.*

(Fšade?) *Hej. Fšade. Aj v uradze, v opchodze, fšadze.* (v nárečí *dakus, rečujem, f sklepe*)

... bo tam bulo vo vedeňi chiba.

No ta to tam strašne zburil narod. A to je aj veľki narod. To je tag, že jedne chcu toto, druhje chcu toto, ta to tak še ňemožu schodnuc teras. Jedne, ťje komuňizmus ňechcu upušćic. A druhje demokraciju chcu teras podľa nas toto šicko. ... Už kebi možno ňebuli zjednali tak, na ten sistem, co teras, ta u sme f katastrofe.

No ta to teras, ono to ten režim teraz narjadel toto ňeburac.

*„Jój“, hvari „ja pridzem domu, zapñem sebe to“, hvari „mam šicko, ceplu vodu mam, zachodi“... (v nárečí *budar*)*

Klopkam, ale ta ñevjem, či počuc. (v nárečí *ñeznam*)

Kolko mace hodzin? (v nárečí *keľo*)

Tak som ucekala a opchod zamknuti. (v nárečí *skľep*)

Interferémy však môžu vznikať aj v rámci slovného spojenia i samotného slova. Mohli by sme ich pokladať za výsledok interferencie **morfosyntaktického** a **morfologického charakteru**. Morfologické interferémy vznikajú v prípadoch, keď tvarotvorný alebo slovotvorný formant z jednej variety sa pripája k základu prvku variety druhej:

Tri mesiace mošce viberac, ... (možece : muošće)
 Ňechceťe taki kufor hander? (handroch : hand'ier)
 Ona učila v Jakľofciach (v Jakľofcoch : v Jaklouciach)
 To skorej tam v Helcmanofciach (v Helcmanofcoch : v Helcmanouciach)
 Ten režim teraz nariad'el toto Ňeburac.
 Tu kuš'ťičko buďeťe maď bez vípovede. (kúš'ťik : kuš'čičko)

Interferémy morfosyntaktického charakteru vznikajú predovšetkým v spisovných prejavoch, v ktorých sa vyskytuje väzba charakteristická pre nárečovú normu. Najvšeobecnejšími a najčastejšími javmi tohto druhu sú:

- spojenie číslovky 5 a viac s nominatívom plurálu namiesto spisovného spojenia s genitívom:

peť, šez mesiace
 peť kila zemiaki
 tu maťe peť centimetre
 Ďesať vajička.
 Šez roški budu?

V genitíve plurálu sa v týchto spojeniach pravidelne vyskytujú slová *hod'in* a niekedy aj *korun*, a to aj v spojení s číslovkami 2 – 4:

Tri hod'in desat', tri hod'in dvacaťpet'...
 ... tri hod'in iba.
 Tri korun ťi Ňe dost'?

- unifikovaná koncovka **-e** v nominatíve plurálu adjektív v spojení s maskulínami a v nominatíve plurálu zámen:

2Z.026 Ta táto chod'í do pjateho roč'níka, tamto uš sú starš'ie, čo uš také uč'ňouká-ri.
 3z.001 Id'em si vziať eš'ťe jedne okuľjare.
 4m.x05 (Uš sa po spiski Ňehovori?) Tak sem tam ňjektoré, ale ta to običaj'ne iba v domácnos'ťi takto.
 5z.009 A ťje, čo Ňigdať Ňerobeľ'i, tag, dosta'ňu vípomodz i dochodek i fšetko.

- vynechávanie sponového slovesa byť:

To jed'ine prectaveňje, čo sa mi pačilo
 Aha, maličke toto, hej.
 Ta už jej bi trebalo več'ie. To take dost'.
 Minule mi tu jedna prišla s poist'ov'ne, ona s Mari Huti tota T. M.
 To jak stare d'jeťa?
 ...že to Ňič, že to umele mihal'ňice...

Kandan. To z Bratislavi, to ňe revucki... Ta to ňebobra farba?

Ta to jedenacki.

Ja už mlača generacija, ja ešte ňemam veľa rokov.

Zemiaki, no ta zemiaki grule.

To viete, čo to?

- Do tejto skupiny interferém by sme mohli zaradiť aj ojedinele zaznamenané prípady:

sa majú upravovať (dôchodky) na tie tisíczdvesto korún teras.

Podľa mňa bol M. spravni chlap.

tu sa rosprava zo mnou a vobec ňevňima...(zo mnu : so mnou)

V spisovných prejavoch v takomto bivarietnom prostredí sa prejavuje interferencia nárečovej normy najčastejšie v ich fonetickej podobe, ktorá nesie stopy viacerých charakteristík a osobitostí fonologického systému nárečia. Jednak sú to prvky, ktoré všeobecne charakterizujú hovorenú podobu slovenčiny (zanedbávanie výslovnosti *ô* alebo *ä*, zdvojených spoluhlások alebo spoluhláskových skupín a pod.) a jednak prvky tvoriace výslovnostný vzor daného nárečového prostredia, t. j. regionálnu hovorenú podobu slovenčiny (v našom prípade najmarkantnejší je penultimový prízvuk, nedodržiavanie dĺžok a úplná neutralizácie *v > f*).

Okrem týchto ustálených interferenčných foriem sa niekedy v prejavoch vyskytujú aj iné interferémy fonologického charakteru, v ktorých v jednotke z jednej variety najčastejšie pri akomodácii alebo striedaní variet pretrvávajú výsledky fonologickej zmeny variety opačnej:

... a ešti viete čo? Ešti si dovoľeľi opklada_š červenim smrekom (ešte : ešči)

Bi še mi pačilo, kebi bulo večše. ňed večše, hejže? (väčšie : vekše)

Tag uš s taďi bi mal ist. (stađe : stadzi)

Isto fšicko už bi bulo prevracelo...(fšetko : šicko)

No, no, no, tak treba, tak treba ňekoho nahaňať, čo su tu,

Sluhajce, skušce ešče druhu dzešatku (ešte : ešči).

Tieto interferenčné zmeny môžu byť všeobecné, prevažujúce u väčšiny bivarietných obyvateľov, charakteristické pre tzv. výslovnostný, ale aj rečový a jazykový vzor prostredia (p. vyššie). Môžu byť však aj užšie, obmedzené na prejavy len niektorých používateľov, prípadne aj individuálne, resp. „okazionálne“.

Zhrnutie

Problematika striedania spisovných a nárečových foriem, ich konkrétna realizácia v každodennej komunikácii v prostredí bivarietného spoločenstva, ako aj motivácie rečového správania komunikantov v rôznych komunikačných situáciách predstavuje omnoho väčší a bohatší súbor procesov a javov, než aký sme tu predstavili. Uvedomujeme si, že súbor komunikátov, ktoré sa nám podarilo získať a ktorý sme analyzovali, je do istej miery obmedzený na vybrané komunikačné situácie a vystihuje len čiastkový obraz skutočnej pestrosti týchto procesov v komunikácii. Napriek tomu

tento materiál zachytáva koexistenciu dvoch blízkyh, vzájomne zrozumiteľných systémov, koexistenciu dištinkívnych prvkov týchto systémov vo formálnej podobe rečových prehovorov i v jazykovom vedomí ich používateľov.

Interferencia vychádzajúca z takejto koexistencie je motiváciou vzniku jazykových zmien, na ktorých začiatku je možno individuálna, okazionálna interferéna a na ich konci úplná adaptácia.

LITERATÚRA

- BOSÁK, Ján: Spisovný jazyk a nárečie – ambivalentnosť ich vzťahu. In: Nárečia a národný jazyk. Ed. A. Ferencíková. Bratislava: VEDA 1999, s. 225 – 229.
- DOLNÍK, Juraj – MLACEK, Jozef – ŽIGO, Pavol: Princípy jazyka. Bratislava: Stimul 2003. 138 s. Encyklopédia jazykovedy. Zost. J. Mistrík a kol. Bratislava: Obzor 1993, s. 195.
- FERGUSON, Charles A.: Diglosia. In: *Word*, 1959, 15, s. 325 – 340.
- HOCK, Hans H.: *Principles of Historical Linguistics*. 2nd printing, Berlín – New York – Amsterdam: Mouton de Gruyter 1988. 722 s.
- HORECKÝ, Ján: K teórii spisovného jazyka. In: *Jazykovedný časopis*, 1981, 32, s. 117 – 122.
- CHLOUPEK, Jan: Dichotomie spisovnosti a nespisovnosti. Brno: Univerzita J. E. Purkyně 1986. 132 s.
- MÚCSKOVÁ, Gabriela: Nárečie a spisovný jazyk v hovorených prejavoch príslušníkov strednej a mladej generácie. In: Nárečia a národný jazyk. Ed. A. Ferencíková. Bratislava: VEDA 1999. s. 267 – 176.
- MÚCSKOVÁ, Gabriela: K otázke explanácie variantnosti a interferencie jazykových systémov nárečia a spisovného jazyka v komunikácii. In: *Jazyk a komunikácia v súvislostiach*. Zost. J. Dolník. Bratislava: Univerzita Komenského 2005, s. 225 – 235.
- ONDREJOVIČ, Slavomír: Medzi jazykom mesta a jazykom vidieka. In: Nárečia a národný jazyk. Ed. A. Ferencíková. Bratislava: VEDA 1999. s. 113 – 120.
- RIPKA, Ivor: Vzťah spisovnej slovenčiny a nárečí z aspektu jazykovej kultúry. In: *Spisovná slovenčina a jazyková kultúra*. Red. M. Považaj. Bratislava: Veda 1995, s. 46 – 52.
- SGALL, Petr – HRONEK, Jiří – STICH, Alexandr – HORECKÝ, Ján: *Variation in Language. Code switching in Czech as a Challenge for Sociolinguistics*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishich Company 1992. 370 s.
- SHEPARD, Carolyn A. – GILES, Howard – LE POIRE, Beth A.: *Communication Accomodation Theory*. In: *The Handbook of Language and Social Psychology*. Ed. W. P. Robinson – H. Giles. Chichester: John Wiley and Sons Ltd 2001, s. 33 – 56.
- SHOCKEY, Linda: All in a flap: long-term accomodation in phonology. In: *International Journal of the Sociology of Language* 46. *The Dynamics of Speech Accomodation*. Ed. H. Giles. Berlín – New York – Amsterdam: Mouton Publishers 1984, s. 87 – 95.
- SLANČOVÁ, Dana – SOKOLOVÁ, Miloslava: Variety hovorenej podoby slovenčiny. In: *Studia Academica Slovaca*. Roč. 23. Red. J. Mlacek. Bratislava: FF UK 1994. s. 225 – 240.
- SLANČOVÁ, Dana – SOKOLOVÁ, Miloslava: Výskum podoby hovorenej komunikácie na východnom Slovensku. In: *Sociolingvistické aspekty výskumu súčasnej slovenčiny*. Sociolinguistica Slovaca 1. Zost. S. Ondrejovič – M. Šimková. Bratislava: Veda 1995, s. 132 – 143.
- TRUDGILL, Peter: Linguistic accomodation: sociolinguistic observations on a sociopsychological theory. In: *Sixth Scabdinavian Conference of Linguistics*. Eds T. Fretheim – L. Helan. Trondheim: Tapir 1982. s. 284 – 295.
- TRUDGILL, Peter: *Dialects in Contact*. *Language in Society* 10. Oxford: Basil Blackwell Ltd 1986. 174 s.